

Występowanie *Allium rotundum* (Liliaceae) w Kątach na Płaskowyżu Proszowickim (Wyżyna Małopolska)

Gatunek *Allium rotundum* L. (czosnek kulisty) jest zamieszczony w polskiej „czerwonej księdze” roślin (ZAJĄC & ZAJĄC 2001) jako krytycznie zagrożony (CR) oraz na „czerwonej liście” (ZARZYCKI & SZELĄG 2006) jako – wymierający – krytycznie zagrożony (E). Znajduje się również na lokalnych „czerwonych listach”: dla byłego województwa krakowskiego (ZAJĄC & ZAJĄC 1998) oraz dla Płaskowyżu Proszowickiego (TOWPASZ & KOTAŃSKA 2001) – na obydwu z kategorią EN.

Jest to gatunek synantropijny – archeofit, reprezentujący element łącznikowy pontohirkańsko-środkowoeuropejski. W Polsce rośnie tylko w Niece Nidziańskiej i na Wyżynie Lubelskiej, gdzie notowany był w zbiorowisku roślinności segetalnej *Caucalido-Scandicetum* (ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Obecnie zbiorowisko to wykształcone jest jedynie fragmentarycznie i tylko sporadycznie spotyka się poszczególne gatunki dla niego charakterystyczne.

8 lipca 2009 r. w miejscowości Kąty (w kwadracie **EF 32-22** w systemie ATPOL) na Płaskowyżu Proszowickim (subregion Niecki Nidziańskiej), zanotowano około 120 osobników tej rośliny. Czosnek kulisty rośnie tu na płytkiej rędzinie kredowej, zarówno w murawie kserotermicznej reprezentującej zespół *Inuletum ensifoliae*, jak i na przylegającym do niej łące, od wielu lat nie użytkowanym. Stanowisko to opublikowane w pracy TOWPASZ i in. (1998) oraz w monografii o Płaskowyżu Proszowickim (TOWPASZ 2006), obserwowane jest już od 12 lat, jednak w tym okresie liczba osobników *Allium rotundum* nigdy nie przekraczała kilkunastu! Być może przyczyną tak obfitego występowania tej rośliny w roku bieżącym były korzystne dla jej rozwoju warunki klimatyczne (wysoka temperatura i obfite opady).

Ryc. 1. *Allium rotundum* L. w Kątach na Płaskowyżu Proszowickim (Wyżyna Małopolska)

Fig. 1. *Allium rotundum* L. in Kąty village (Proszowice Plateau, Małopolska Upland)

Murawa kserotermiczna, w której rośnie czosnek kulisty, ze względu na występowanie tu wielu rzadkich roślin kserotermicznych, takich jak *Linum flavum*, *Inula ensifolia*, *Anthericum ramosum*, *Tanacetum corymbosum* czy *Hypochoeris maculata* została opisana w odrębnej notatce florystycznej (TOWPASZ & KOTAŃSKA 2000). Przez wiele lat była częściowo wypalana, a z powodu znacznego nachylenia (miejscami przekraczającego 40°) nie była gospodarczo użytkowana. Strone, nie nadające się pod uprawę, ani wypas zбочce stanowi swoistą „wyspę siedliskową” w rolniczym krajobrazie Płaskowyżu Proszowickiego.

Allium rotundum rośnie na tym obszarze jeszcze tylko na 4 opublikowanych wcześniej stanowiskach: (EF 32-01) Muniakowice (TOWPASZ i in. 1999; TOWPASZ 2006); (EF 32-32) Piotrkowice Wlk. i (EF 32-33) Muniaczkowice (TOWPASZ i in. 1998; TOWPASZ 2006) oraz (EF 52-22) Żerkowice (TOWPASZ 2006).

Summary. Occurrence of *Allium rotundum* in Kąty on the Proszowice Plateau (Małopolska Upland). *Allium rotundum* L. is a rare and critically endangered species in Poland. In July 2009, about 120 specimens of this species have been found near Kąty (EF 32 according to ATPOL square system) in the Proszowice Plateau.

LITERATURA

TOWPASZ K. 2006. Flora roślin naczyniowych Płaskowyżu Proszowickiego (Wyżyna Małopolska). – Prace Botaniczne 39: 1–302.

- TOWPASZ K. & KOTAŃSKA M. 2000. Osobliwa roślinność kserotermiczna w kątach na płaskowyżu proso-wickim. – Chrońmy Przyr. Ojcz. **56**(3): 87–89.
- TOWPASZ K. & KOTAŃSKA M. 2001. Endangered and threatened vascular plants in the Proszowice Plateau (Małopolska Upland, southern Poland). – Nature Conservation **58**: 69–81.
- TOWPASZ K., KOTAŃSKA M. & TRZCIŃSKA-TACIK H. 1998. Notatki florystyczne z Płaskowyżu Proszowic-kiego (Wyżyna Małopolska). – Fragn. Flor. Geobot. Ser. Polonica **5**: 31–39.
- TOWPASZ K., KOTAŃSKA M. & TRZCIŃSKA-TACIK H. 1999. Notatki florystyczne z Płaskowyżu Proszowic-kiego (Wyżyna Małopolska). Cz. 2. – Fragn. Flor. Geobot. Ser. Polonica **6**: 87–94.
- ZAJĄC M. & ZAJĄC A. 1998. Czerwona lista roślin naczyniowych byłego województwa Krakowskiego – Ochr. Przyr. **55**: 25–35.
- ZAJĄC M. & ZAJĄC A. 2001. *Allium rotundum* L. Czosnek kulisty. - W: R. KAŹMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 425–426. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 11-20. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

KRYSTYNA TOWPASZ, *Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Kopernika 27, PL-31-501 Kraków, Polska; e-mail: towpasz@ib.uj.edu.pl*

LUDWIK FREY, *Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, PL-31-512 Kraków; e-mail: l.frey@botany.pl*